

Šiame numeryje:

„Sielų inžinieriai“ skelbia ideologinį karą.
Izaijas — Mesijo pranašas.
Gamtos gyvybės išryškinimas — Leono Lėto „Trakas“.
Kazakevičiaus lietsargis Barėnui giedrią dieną.
Hans Egon Holthusen „Didysis šeštadienis“.
Trečioji Jono Minelgos knyga vaikams.
Dalia Kučėnienė Ispanų meno ir kultūros festivalyje.
Teofilio Petraičio paroda Chicagoje.
Lietuvių dailininkų išeivijoje kolektyvinio leidinio reikalas.

Kertinė Parastė

„Sielų inžinieriai“ skelbia ideologinį karą

Partijos kultūrinės organizacijos Lietuvoje šiandien priima kareivines, apsiausias stovį paskelbus. Partiniai rašytojai, menininkai ir biurokratai maršuoja pirmyn ir atgal, saliotuoja, kaukši kulnais, skanduoja karinius šūkius, su žiūronais ieško priešų viduje bei užsienyje, žodiniiais kulkosvaidžiais apšaudo vietinius „nukrypėlius“, o tolimojo skrydžio raketomis net iš Maskvos spaudos platformų daužo išeivijos kritiškuosius literatus Chicagoje ir Philadelphijoje. Liepsnoja „ideologinė kova“!

Kas taip sujaudino partinius „sielų inžinierius“, kad jie naudoja *Literaturnaja Gazeta* ir *Partijnaja Zin* ideologinių raketų bazėmis transatlantiniais taikiniais naikinti? Anot Jono Aničo, šią ofensyvą iššaukė nedorėjiškas „laisvosios kūrybos“ gynėjai išeivijoje, kurie — įsivaizduokit jų begėdišką įžūlumą — drįsta apšaudyti „geriausių Lietuvos tarybinių rašytojų kūrinus“ (*Literaturnaja Gazeta*, 1983 m. rugpjūčio 24 d.). Kokiai paradoksu: partiniai šaltiniai nuolat tvirtina, kad tie išeivijos kultūrininkai, kurie nesizavi maskvine utopija, tėra „atgyvenos“, saulėgrąžų lukšteliai istorijos šiukšlynė. O dabar, staiga, jų balsas sudrebina Vilniaus ir Maskvos ideologinį elitą. Be abejo, šis paradoksas nėra paradoksas, o paprasčiausia dialektinė antitezė, kuri mums ilgai išaiškina neklaidingųjų marksizmo-leninizmo knygų išguldytojai...

O kas gi neramina partinės kultūros sargus patįme krašte? Stasys Šimkus taip šviečia tarybinį pasaulį *Partijnaja Zin* (1983 m. 17 nr.) skiltyse: „Savavališka istorinių įvykių interpretacija“, nusižengimai „istorinei tiesai“, „tendencingas“ požiūris į šiandien

nines problemas, nestandartinis jų sprendimas. Kitaip tariant, „nuodėminga“ yra bet kokia asmeninė nuomonė, individuali vizija, tautos praeities interpretacija, nesiremianti partiniais šablonais. Kaip Šimkus pataria reaguoti į šį „erezijos“ antplūdį? Jo pasiūlymas: „Partinės organizacijos turi būti reiklesnės idėjiniam kūrinių turiniui“. Išvertus šį sakinį į žmogišką kalbą, tai paprasčiausiai reiškia — sustiprinti cenzūrą. O šiandien, kaip ir visad, partiniai kultūrininkai namuose ir užsienyje prisiekdina, kad „tarybinėje šalyje“ cenzūros nėra...

Griežtesnės cenzūros partinės rašytojų organizacijos susirinkime spaliui baigiantis šaukėsi ir poetas Vacys Reimeris. „Negalime toleruoti“, atvirai pareiškė jis, „kad mūsų literatūros mokslinei bei kritikai, rašydami apie literatūros procesą, atskirus autorius, kartais apsieina be partiskumo, liaudiskumo, idėjiškumo socializmo realizmo kategorijų“. Tikrai, kaip galima įgyvendinti „brandų socializmą“, jei rašto žmonės užsispyrę stengiasi kalbėti savo pačių balsais? Todėl taip ironiškai nuskamba Alberto Zalatoriaus balsas tame pačiame susirinkime: „Ar kartais mūsų mąstymas ir požiūris į tikrovę nėra pernelyg vienošas, monotoniškas, net standartiškas... kad pamatytume gyvenimo margumą?“ (*Literatūra ir menas*, 1983 m. spalio 22 d.).

O kur nepartinis rašytojų balsas? Kur aistringi debatai apie literatūros prigimtį ir paskirtį, apie rašytojo laisvę ir misiją? Nepartiniai rašytojai tyli, nes jie iš patirties žino, kad gyvenantiems tarp kūjo pjautuvo ir priekalo, tyli dažnai — geriausia byla.

I. P.

Izaijas: Mesijo pranašas

ANTANAS L. RUBŠYS

Senjojo Testamento turinį sudaro du šakniniai įvykiai: Sandora, arba Sinajaus sutartis bei Mozė, ir Mesijas, arba Jeruzalė bei Dovydas. Šie du įvykiai yra šulai ir gijos Dievo ir žmonijos santykio supratime. Dievas išgano žmoniją, apreiškdamas savo rūpestį žmogumi per Sandorą ir Mesiją. Žodis „Mesijas“ nėra vardas, o pašaukimo ar pareigos titulas. Jis reiškia Dievo pašventintą Sandoros bendrijos karalių. Mūsų kalba žodis „Mesijas“ reiškia „Pateptasis“. „Mesijas“ graikų kalba vadinamas žodžiu „Christos“. Mums įprasta naudoti žodį „Kristus“ Jėzui aptarti. Išganyto istorijos raida liudija, kad Sandora ir Mesijas išreiškia Dievo proteržį į žmonijos istoriją ir Dievo rūpestį žmogumi. Anot Apaštalo „... pasireiškė Dievo teismas, kurį paliudijo įstatymas ir Pranašai. Tai Dievo teismas, tikėjimu į Jėzų Kristų duodamas visiems tikintiesiems. Nėra jokio skirtumo, nes visi yra nusidėję ir stokoja Dievo garbės, o nutiesinami dovanai jo malone dėl Kristaus Jėzaus atpirkimo“ (Rom 5, 21 - 24).

Su Dovydo dinastija Dievo planas išganyti pasaulį gavo dinastinio mesianizmo pobūdį. Karalius buvo mesijas — pateptasis, — Dievo įgaliojimas Izraelio valdovas. Per jį Dievas rūpinosi savo tauta, — išganė, t. y. gynė nuo išorės priešų ir kūrė gerovę krašto viduje. Žmogiškasis karalius iš Dovydo šeimos turėjo ypatingą vaidmenį. Apeiginis pateptasis aliejuimi padarė jį pašventintu asmeniu. Jis buvo Dievo artumo ženklas. Tautinė darna — gerovė ir ramybė parėjo nuo karaliaus asmens ir jo santykio su Sandoros Dievu. Karaliuje glūdėjo Sandoros — Dievo pažadų ir įpareigojimų Dievui veiksmingumas. Pasirinkdamas Dovydą būti savo tautos vadu (2 Sam 7:8-16; 1 Kar 8, 16), o Jeruzalę savo amžinu sostu (1 Kar 8, 12a; Ps 131 (132), 13-18) — savo vardo buveine, — Dievas padarė išganyto planą mesijini. Būdinga, kad izraeliečiai, nors ir turėdami daug progų nusivilti karaliais iš Dovydo šeimos, neprarado vilties. Su kiekvienu nauju karaliumi pateptu, jų prigesusi viltis vėl užsidegavo.

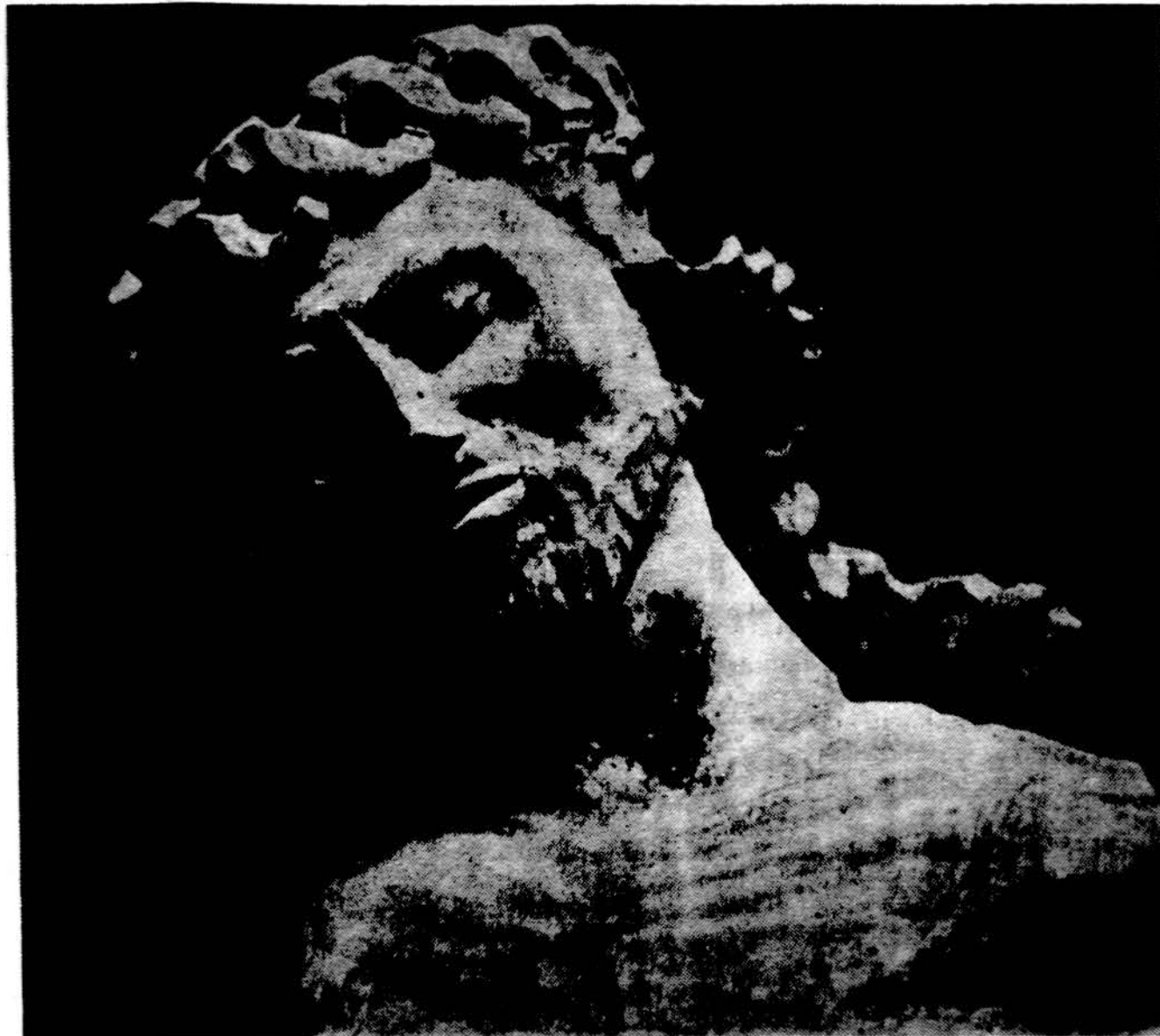
Pranašo Izaijo knyga liudija, kad Sandoros bendrija sekmingai pergyveno istorinius lūžius, grasičius jos išlikimui. Izaijo knygos mesijinis liudijimas pabrėžia Dovydo dinastijos viltis ir iš esmės praturtina Senojo Testamento karaliaus — pateptito prasmę. Be to, įgalina suprasti dmesį ateities viltiai — Ateisiam tobulam karaliui — Mesijui, Dievo Pateptajam, didžiaja raide.

Izaijo mesijinis liudijimas

Izaijo knyga yra daugiasluoksnė. Ji atspindi ne tik Jeruzalės pranašą Izaiją antroje VIII prieš kristinio amžiaus pusėje, bet ir jo mokyklą — bevardžius pranašus Babilonijos tremtyje VI a. prieš Kristų. Nūdien įprasta Izaijo knygą dalinti į tris dalis: Pirmąją Izaiją (Iz 1 - 39), Antrąją Izaiją (Iz 40 - 55) ir Trečiąją Izaiją (Iz 56 - 66). Taigi Izaijo knyga atspindi ilgalaikį pranašišką įžvalgumą į Dievo užmojų ir veiklą istorijoje. Mes dominu du pranešimai iš Dievo Izaijo knygoje: pranešimas per Jeruzalės pranašą VIII a. ir pranešimas per bevardį tremties pranašą VI a.

I. Jeruzalės Izaijas: Mesijo pranašas.

Asmeniškas Izaijo gyvenimas yra pažįstamas tik iš užominių. Aišku, kad jis buvo miestietis. Šis būrožas ryškus iš miesto įvair-

Kancios Vyras — Dievo užmojo Tarnas (nežinomo Lietuvos meistro Nukryžiutojo galva).

džių gausos. Atrodo, kad Izaijas užaugo pasiturinčioje Jeruzalės šeimoje. Jeruzalė jam labai brangi, nes čia yra Dievo Šventykla, Dovydo sostas. Izaijas buvo suaugęs su mesijine Sandoros bendrija savimone, kuri didžiavosi ypatinga sandora tarp Dievo ir Dovydo šeimos (2 Sam 7, 8 - 16). Domesys mesijinei Dovydo šeimos reikšmei Jeruzalės Izaijo knygoje (Iz 1 - 39) yra labai ryškus. Nenuostabu, kad jis yra laikomas pagrindiniu mesianizmo pranašu Senajame Testamente. Laikotarpis, kuriuo Izaijas gyveno, buvo kritiškas, — kupinas lūžių ir pervartų. Pasaulis drebėjo, nes Asirija nuožmiai valiūkavo. Sandoros bendrija buvo suvalstybėjusi. Izraeliečiai jautėsi galį apsieiti be Sandoros Dievo. Ginklu ir politinėmis tartimis karaliai elgėsi savavališkai. Jeruzalės pranašas rašo:

Klausyk, dangau ir išgirsk, žeme, nes Jahvė kalba: „Užauginau ir išauklejau vaikus, o jie sukilo prieš mane. Jautis pažįsta savo savininką, o asilas žino savo šeimininko edžias. Izraelis nepažįsta manęs, mano tauta nesuokio...“ (Iz 1, 2 - 3).

Pasakojimas apie Izaijo pašaukimą būti pranašu yra vienas iš kiliausių pranašų knygose (Iz 6). Dvi pasakojimo aplinkybės — vieta ir laikas duoda pasakojimui savitą atspalvį. Pašaukimas būti Dievo pranašu įvyko „karaliaus Azario mirties metais“ Jeruzalės Šventykloje. Pašaukimo laikas atspindi reiklų nuojautą. Karaliaus asmuo ir valdžia turėjo milžinišką reikšmę visuomenei. Sakoma, kad „lygiai, kaip šeimos gyvenimas remiasi tėvu, taip senovės Izraelio visuomenėje visa siela žmonės rėmėsi karaliumi“. (4) Karaliaus Azario mirtis grasių įvykių fone gliauli lietė žmones. Asirijos milžinas nenumaldomai artinosi iš šiaurės. Kupiną niūrios nuojautos valandą Izaijas sako: „Aš mačiau Valdovą“ (Iz 6, 1). (5) Pranašo liudijimu, Judo karalystė nesiremia tik karaliumi iš „Dovydo namų“, kuris sėdi Jeruzalės soste, bet tikrąjį Valdovą, — Dievą, Istorijos Viešpatį, kuris rymo Šventykloje.

Izaijas atliepia į regėjimo po-veikį šauksmu, kad jis yra „nuodėmingas“ žmogus ir priklauso „nuodėmingai“ tautai (Iz 6, 5). Ši atoveikį sukelia Dievo šventumo išgyvenimas. Sakyti, kad Dievas yra šventas reiškia, jog jis ne žmogus, bet Dievas. Jis nėra daiktas, kurį galima panaudoti žmogaus inoriams. Izaijas gliauli išgyvena Dievo Artumą, išpažįsta, kad jis yra narys bendrijos, kuri yra pasiligojusi (Iz 1, 4-9), o save sieja su bendrija sielvarto skausmu: „Vargas man! Nes esu pasmerktas“ (Iz 6, 5). Vienas iš serafinų paima nuo altoriaus žėrinčią anglių ir nuvalo jai pranašo lūpas: „Štai, anglis palietė tavo lūpas; tavo kaltė pašalinta, ir tavo nuodėmė atleista“ (Iz 6, 7). Pašventintas ugnimi — atleidimu paruoštas pranašo tarnybai, Izaijas girdi Dievo kreipinį: „Ką aš siūsiu? Kas bus mūsų pasiuntinys?“ (Iz 6, 8). Izaijas pasiūlo eiti savanoriu: „Aš eisiu! Siųsk mane!“ (Iz 6, 8). Dievo įgaliojimas yra nelaukiam sunkus — Izaijas net aikteli: „Kaip ilgai?“ (Iz 6, 11). Dievas atsaiko, kad jo užduotis skelbti Dievo užmojų Tautai, kurios širdis nutukusi — neįautri, ausys užkurtosios — atbukusios, akys — apžiblusios (Iz 6, 9 - 10).

Izaijas pašauktas skelbti Dievo teismo dieną. Izaijas skelbia, kad ateina metas, kada žmonės mes savo dievus „kurmiams ir šikšnosparniams“ (Iz 2, 20) — į tamsiausią sąslavyno kampą. Dievas teis visus žmogaus išdidumo įvaizdžius ir perdėtą pasitikėjimą savimi: sidabrą ir auksą, žirgus ir karo vežimus, tvirtoves ir saugius, toli plaukiančius laivus (Iz 2, 6 - 21). Anot Izaijo, turtai tampa žmogaus stabais, o stabmeldybė kaip tik ir yra pasitikėjimas daiktai, o ne Dievu. Ta pati mintis švyti ir Vynuogyno giesmėje (Iz 5, 1 - 7). Pranašas pradeda pranešimą iš Dievo kaip baladę:

Mano draugas turėjo vynuogyną ant labai derlingos kalvos. Jis suarė žemę ir išrinko akmenis; pasodino jame rinkitinius vynuogmedžius. Jis laukė, kad prinoktų vynuogės,

bet visos vynuogės buvo rūgščios.

(Iz 5, 1 - 2)

Pranašas baladė apdainuoja savo draugo nusivylimą vynuogynu. Po to, kai draugas padarė visa, ką tik galima užtikrinti gausų derlių, jis randa vynuogyną tik rūgščias vynuoges. Dainius staiga pradeda reikštis pranašu. Nelaukta baladės prasmė metama į klausytojo širdį. Dainiaus draugas baladėje yra Dievas, o dainiaus baladė yra giesmė apie Sandoros bendriją. Žaisdamas žodžiais, Izaijas paskelbia gilų Dievo nusivylimą savo išrinktąja Tauta:

Jis laukė teismo (mišpat), ir štai kraujo praliejimas (mišpah); jis laukė teismo (tsedaqah), ir štai klyksmas (tsē'aqah). (Iz 5, 7).

O vis dėlto, Dievo tikslas nebuvo vien tik sunaikinti Teismu. Dievas siekė pagydyti savo Tautą ir padaryti ją šventa, tinkamą deramai tarnauti savo užmojų istorijoje. Kaip patė Izaijas pašaukimo metu buvo atleidimu nuvalytas nuo nuodėmės, taip dabar, anot pranašo, Dievas stengėsi nuvalyti savo Tautą lyg ugnimi. Per siaubingus laikotarpio įvykius Dievas valė atliekas ir priemaišas iš Jeruzalės, darydamas ją „teismo miestu“ (Iz 1, 24 - 26).

Izaijo žmona — „pranašė“ (Iz 8, 3) pagimdė sūnų, kuris buvo pavadintas Šear-jašubas (Iz 7, 3). Pažodžiui Šear-jašub reiškia „Likutis sugrįš“. — grįš pas Dievą, atgailaus. Ji galima suprasti teigiama ir neigiama prasme: „Tik likutis sugrįš“ pas Dievą ir „O vis dėlto likutis sugrįš“. Šear-jašubas yra vilties ženklas ir vaidina didelį vaidmenį Izaijo mesijiniame liudijime.

Mesijas — Immanuelis: „Su mumis (yra) Dievas“. Pranašas Izaijas kreipėsi Dievo vardu ir Sandoros bendriją, šaukdamas ją apsispręsti dabar — siaubingų dabarties įvykių metu už Dievo užmojų ir veiklą išganyto istorijoje. Pasakojimas apie Izaijo pašaukimą (Iz 6) yra įvadas į Immanuelio knygą (Iz 7, 1 - 12, 6). Keli šios knygos skaitiniai padės mums pažinti Izaiją Mesijo pranašą. Iz 7, 14 skaitinys yra svarbus. Skaitome: „Užtat pats Viešpats

duos jums ženklą: „Jauna moteris yra nėščia, ji pagimdys sūnų ir pavadins jį Immanuelio vardu“.

Skaitinyje pranašas Izaijas kreipiasi į Achazą, dovydiškąjį Judo karalystės valdovą, su ženklą apie tiesioginį sosto įpėdinį ir jo motiną: „Jaunoji moteris“ yra sosto įpėdinio motina, o „Immanuelis“ — sosto įpėdinis. Izaijo Achazui duotą ženklą padeda suprasti tuometinė istorinė padėtis.

Du veiksniai brandino politinę įtampą ir grėsmę Achazui. Vienas jų buvo tarptautinis — Asirijos proveržis į Vakarus ir mažųjų valstybių pastangos sukurti gy-nimosi sąjungą. Antras veiksnys buvo tautinis — grėsmė Achazui, Dovydo dinastijos, sostui. Mat asirams veržiantis, du šiauriniai Achazo kaimynai — Izraelis ir Sirija vertė Achazą dėtis į gy-nimosi sąjungą. Achazui gy-nimosi sąjunga nebuvo prie širdies. Užtuot dėjęsis į ją, Achazas kreipėsi į Asiriją su prašymu apsaugoti nuo Izraelio ir Sirijos antpuolio (Iz 7, 1 - 9).

Ženklas, apie kurį kalba skaitinys, buvo duotas patvirtinti pranašystei, kad Izraelis ir Sirija bus nugalėti. Numanu, kad ženklas turėjo Achazui atpažįstamą prasmę. Jis turėjo didelę reikšmę: Dovydo dinastija nežus, nes tuoj jau pat gims sosto įpėdinis!

Pats skaitinys vertas atidus dėmesio. Jame yra itin svarbūs du žodžiai: *Ha'alma* ir *Immanuel*. Pirmasis — skirtis *Ha* ir dailus vardas *alma* — lietuvių kalba reiškia „tą, jauną, vedybinio amžiaus moterį“, o antrasis — „Su mumis (yra) Dievas“. Mums įprasta skaityti ir suprasti Izaijo pranašystę Naujojo Testamento laikų samprata, todėl Izaijo skaitinyje įžiūrime *Mergelę* — Mesijo Motiną. Tačiau ši prasmė yra atkelta iš Naujojo Testamento, o ne Izaijo išreikšta Achazui(6). Hebraiškasis žodis *alma* nereiškia, kad ta jaunoji moteris yra *mergelė*, o tik leidžia surasti, jog ši jauna moteris gali būti ir *mergelė*. Panašiai yra ir su lietuvių kalbos žodžiais *mergaitė*, *mergina*, *suaudinė*. Moterį — *mergelę* hebrajų kalba vadinama *betulah*.

Izaijas kalba apie *Ha'alma* — skirtingi *Ha* apibūdina jauną moterį(7). Skirtis rodo, kad ši jauna moteris yra apibūdinta — pažįstama ir Izaijui, ir Achazui. Taigi ji turėjo būti jų bendraamžė(8). Todėl neuokeliu daryti išvadą, kad Izaijas savo pranašystėje kalba apie jam ir Achazui gerai pažįstamą jauną moterį — Achazą žmoną. Taigi Dovydo šeimos Pirmoji moteris, nėščia ir gimdydianti sosto įpėdinį, yra ši jaunoji moteris.

Iz 7, 14 skaitinys pažada sosto įpėdinį, o Iz 9, 1 - 6 skaitinys skelbia, kad sosto įpėdinis gimė. Immanuelis — „Su mumis (yra) Dievas“ aprašomas neįprastai drąsiai:

Mums gimė kūdikis! Mums duotas sūnus! Jis bus mūsų valdovas! Jis bus vadinamas „Nuostabusis Patarėjas“, „Galingasis Dievas“, „Amžinasis Tėvas“, „Taisiusis Karalius“.

(Iz 9, 6)

Iz 11, 1 - 9 skaitinys yra pranašo Izaijo mesijinės karalystės idėlių. „Taikiojo Karalaicio“ šalis švyti darna:

Is Jišajo helmo atžels atžala, is jo šaknų išaugs šaka. Su juo nuolat bus Jahvės dvasia: Išminties ir išmonės dvasia, Patarimo ir drąsos dvasia, Jahvės pažinimo ir baimės dvasia. Jo džiaugsmas bus paklusti Jahvei.

(Nukelta į 2 psl.)

Gamtos gyvybės išryškinimas

PR. VISVYDAS

Pavėluotą debiutą žilstelėjęs poetas įrodė pasauliui, kad poezija nesensta. Štai jau kuris laikas žvilgčioju į Leono Lėto *Trako* eilėraščių ir stebiuosi jų gajumu. Rinkinys viršelyje paženklinas 1981 metais.

Ką reiškia tie metai, nežinau. Pirmoji pažintis su Leonu Lėtu (Vytautu Adamkevičiumi) įvyko Vokietijoje, Kasselio-Grohno pabėgėlių stovykloje. Dabar atsiverčiu Jono Meko erdvią nostalgikų *Reminiscencijų* knygą, iliustruotą nuotraukomis, įklijuotą į odos viršelį. Šią nepaprastą dovaną gavau iš Jono 1972 metais. Vienoje nuotraukoje sėdi Adolfas ir Jonas Mekai, Algis Landsbergis, Vladas Salmiras ir Leonas Lėtas. Jonas, kaip visados, susimastęs. Kiti linksmai šypsosi. Leonas, patogiškai atsilošęs, švyti savo apskritu veidu. Toks jaunūtelis, pilnas savęs.

Pilkoje DP aplinkoje kiekvienas iš tų jaunųjų buvo skirtingai įdomus ir gajus. Jungė juos meilė literatūrai ir, sakyčiau, bohemiškai idealistinis požiūris į gyvenimą. Spausdino jie taisyklę, ano laikotarpio akimis žiūrint, pernelgį avangardišką leidinį *Zvilgniai*, su sava poezija, šmaikščia proza ir piešiniais, kuriuos piešė Lėtas. Piešė jis aistringai, duodamas valią įbėgusiems rankai. Iš gausiai vingiuotų linijų suregži pavaldai pavirsdavo tam tikru estetiniu galvosūkiu. Klausydavau Valentuko (Lėto) karšto kalbėjimo apie būties dimensijas. Skačiau jo keistus, gamtos sąvokomis apsaugiusius eilėraščius...

Nuotraukoje matomi jaunuliai nuėjo į ateitį skirtingo likimo keliais. Grakščia eiseną, su pakeltois galvomis, iš neatsisakėdavo literatūros, nei tikro jausmo, nei noro parašyti drąsų, išraiškų sakini.

Lėto poezija, dabar pasirodanti knygoje *Trakas*, nei kiek nepasikeitė nuo anų pabėgėlių dienų. Gamtos gyvybės išryškinimas tebeliko toks pat gaivalingas. Ir pati poetika, kurią dėl viso pavadinčiau impresionistiniu ekspresionizmu, yra tokia pat valiūkiškai neįprasta. Be abejo, savo keistumu galinti priklaukti ne vieną poezijos myletoją. Kai kurie *Trako* eilėraščiai ar bent jų daly sukelia nuostabą, nes juose atrinkti žodžiai yra skaistūs ir labai gyvi. Kad ir šioj eilutė: *Žvejų valty srovėse vis sagsitė plūdės; / O / Tik / Tu / Likai tokia kaip duona paprasta. Arba: Meldžiui blakstienas asarų žiedų neišbarstyt — / Meldžiui svajotas lūpas nesuglaust sparnų!*

Rinkinyje tačiau yra nemažai eilučių, net eilėraščių, verčiančių rūstintis dėl kirčio ar linknio klaidų, dėl rašybos, skyrybos ir sintaksės dėsnių nepaisymo. Neretai spėliojai, ar klaida įvyko dėl spaustuvių neapsižiūrėjimo, ar dėl poeto įnoringumo kalbos srityje.

Negalvojau rašyti *Trako* recenzijos. Ką nors proziškai pasakyti apie tai, kas glūdi eilėse, yra neįmanoma. Vis tiek išipročio brūkštelėjau keletą pastabų. Čia kai kurias dedu į bendrą rašinį. Nemanau, kad mano mintys reikiamai apšviečia ir taip jau švytintį Leoną Lėtą braižą.

Nekaltai baltas knygos viršelis. Puslapiai balti, be jokios grafiškos apdailos. O kam, jei tiek daug balto jausmo, Juodas eilėraščių šriftas, Migla, Spanguolinis ūpas,

rodos, tirpsta lyrikos ir popieriaus baltume. Tirpsta neištirpdamas. Spalvos. Pavaldai. Būties kaita. Spindėjimas. Akimirksniu nuotauk virpesyje plazda žmogaus siela. Ant balto popieriaus išryškėja eilučių akvarelinis grožis. Pro tarpiais plūsta žodžiai drumsalais upokšniais. Bet dažniausiai žodžiai, lyg kūdikiai, krykštauja baltame gyvybės lopšyje.

*Žiūrėkite — pavasaris už lango kamuoliukais ritinėjasi
Ir žalių žirgų pasagos
Kvepia
Žydrių žibuoklių ir alyvų
Verpetu*

Į gamtos pusę Lėtas yra žengęs kur kas artėliau, negu daugelis vadinamų gamtos poetų, savaip perdėliojančių tradicinę gamtos simboliką. Muslinas, skiriančias Lėtą nuo pamėgto dienos ar metų laikų pasaulio, nuo pergyvenamų akimirksnių, yra labai jau plonas. Ir visa egzistencinė laikysena, atrodo, turi vieną tikslą — atskleisti regimą ir girdimą būtį. Tai maksimali laikysena, besistiebianti prie universalios tiesos. Skaitydamas rinkinį, pagalvojai: ar nėra poetas paupio faunas, atiduodantis duoklę savo didžiajai meilei... gamtai.

Skaitytojas šitokią buvimą netiek suprantą, kiek aiškiai jaučia. To ir pakanka. Pavyzdžiui: *Ilgas / Smilgų vilgis — // Sausroje / Pradžios vakas — // Traška. / Astrūs // Debesų šešėliai / Praplečia vėjo bangas...* Ir traukianti forma, ir traukianti fonetika čia susijungusios skverbiasi į optines bei akustines sąmonės pagavas. Ar nepasijunti įžengęs į vasaros kaitrą?

Dažname Lėto eilėraštyje mirga impresionistinės detalės, tartum šaukte šaukdamas: „Te visa tampa tobula tiesa“. Įvaizdžių gausai reikia erdvės — verlibro erdvės. Čia galima išsitiesti ir lengviau įdėti. Galima žaisti nuo ryto iki vakaro.

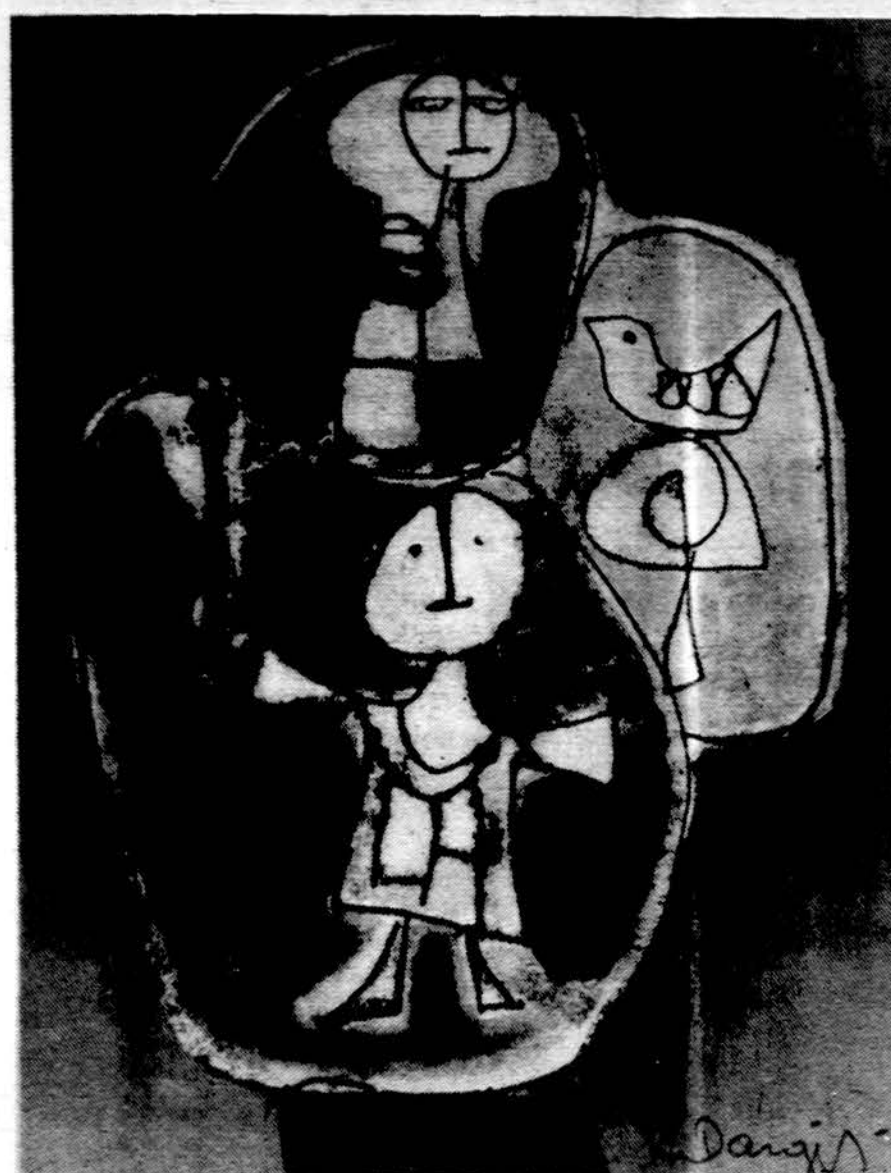
Ar ne W. H. Audenas yra pasakęs: laisvas eilavimas — tai teniso žaidimas be tinklo. Atseit, lengva duona. Tereikia tik atmušti svidinį.

Iš tikro taip lengvai nėra. Įtaigus verlibro aikštelė turi pakankamai aukštą tinklą. Tik igudęs poetas tokį tinklą mato ir savo sviedinius (įvaizdžius) šaudo su reikiama trajektorija. Šaudo taikliai.

O Lėtas? Pasakysiu, kad jam tarpais sekasi, tarpais — nelabai. Jo prozodiškai dažnu atveju yra išradinga ir judri, kaip gyvenimas. Eilučių šuoliai bei lūžiai, karščiški, tik jam vienam suprantamu ritmu ridena savo įvaizdžius, kaip vaikas kaladėles, sustato sverdinčias strofas. Kartais smagiai paleidžia eilėraščių taku virtinę asonansų, vidiųjų rimų, forsuotų aliteracijų, primenančių pupas ankštyje. Pvz.: *Tik / Viena / Zaros žaidžia / Vienam žaliai žaliai žalių žiedų žydėjime arba vėl: Ar ne meldai šitam šiltam snarėjime / Virvenančiom gerivių bangom veržia / Varžiu virpėjimu?*

Kitur eilėraštis apkašomas vienodai skambančių galūnių žodžiais: Šviesa, varsa, tąsa, esa, gausa, tiesa... Ir šitokia vienodų skiemenų santalka: *Imu / kas imanu vienu, karščiškiu ūmu.*

Šalia stakatiškai dinamiško garsyno *Trako* puslapiuose yra ir ramesnė kadencija parašytų dalykų. Paminėsiu tik kelis, galvon toptelėjusius pavadinimus: Kupetas, Juodraščio lapas, Baltos bruknės, Migla, Spanguolinis ūpas,

Alfonsas Dargis

Pavasaris (aliejus) 1978

Gruodis, Te visa tampa tobula tiesa, Lengva našta, Vanduo (psl. 123)...

Vienu metu pagalvojau jog yra trys Lėtai: skaidriai paprastas, pusiau sklandus ir destruktiviai gremėzdiškas.

Gremėzdiškas Lėtas kada ne kada pasiduoda pagundai sujausti savo frazę arba įterpti žodį nedorelį, kuris praryja gerus žodžius. Pvz. *Žaidžia atdaro lango žiotyje*. Čia toks rajonas yra „žiotyje“. Eilėraštis dėl to suvira skaitytojo sąmonėje. Žiūrėk, tame pačiame kūrinyje, net toje pačioje strofoje, ir vartojami, ir nevertojami reikiami skyrybos ženklai. Taip atsitinka ilgai, žodžingame išsiliejime „Vėjas“. Nelaudydamas į verlibrines eilutes, pacituosiu: *Niekam, deja, nebežinomas likimas tūnos gyčiai, milžiniškas kaip antkapio akmuo kaip sraigė isikąsė drėgniausioje arimuose; ir visos kryžkelės rymos smūkeliais eję pažiūrėti ir blėstantį lango vingiuose mūsų dulkstanciją, eity dienų procesiją...* Tai tikra abrakadabra skaitytojui. Prieveiksmis „gyčiai“ berods rašomas netaisyklingai.

Antra vertus, gal šitokiu moderniu būdu poetas bando imituoti pasitaikančią chaosą gamtoje. Juk aplinkui yra sunkiai išaiškinamų būsenų. Todėl ir eiliuoja „Prasalaiteje“: *Tik pasilgimas nectitrūkimu sukaites / Virvens nepasitikejimo saknini / / Save / Smulkia bulbieniojus saknu virkste milžiniškuose / Gyvenimo ir gyvybės vartuose!*

Gyvenimo ir gyvybės vartuose įstrigusios amžinybės poetiškas aprašymas kartais yra savitai įtaigus.

NAUJI LEIDINIAI

• Kotryna Grigaitytė. TYLOS DOVANA. Lyrika. Brooklyn, New York: „Darbininkas“, 1983. 86 psl. Viršelis ir iliustracijos Pauliaus Jurkaus. Kaina — 4 dol., su persiuntimu — 5 dol. Gaunama pas leidėjus (341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207), pas platintojus ir Drauge.

Naujausias poetės Kotrynos Grigaitytės eilėraščių rinkinys su skirstytas į tris skyrius: Palikta vasara, Aidas, Peteliškės sparnas. Pirmajame supinama religiniai ir patriotiniai motyvai, antrajame skamba elegiška, bet giliai asmeniška gaida, trečiajame — intymūs ir labiau slapta poetiškas žodis, siekiasis prakalbinti praetis prisiminimus ir ateities tolius.

Alfonsas Dargis

Izaijas: Mesijo pranašas

(Atkelta iš 1 psl.)

Akių mestelėjimu ji neteis ir nepasmerks, išgirdęs paskalas. Teisumu nuteisins vargdenius ir

apgins užguitųjų teises. Jo įsakymu bus nubausti tironai ir nedoreliai sunaikinti. Teisumas bus diržas jo liemeniui, o ištikimumas strėnų juosta.

Tada vilkas bendraus su eriku, o leopardas gulės su ožiuku; versis ir liūtas kartu ganysis, o mažylis juos prižiūrės. Karvė ir meška kartu ganysis, o jų mažyliai gulės kartu. Liūtas, lyg jautis, es šiaudus. Žindomas kūdikis žais šalia gyvatės urvo, o vaikas dės rankutę ant barškuolės guolio.

Ant mano šventos kalno nebus nieko, kas galėtų kenkti ar būtų bloga. Žemė bus taip sklidina Jahvės pažinimu, kaip jūra yra sklidina vandeniu.

(Iz 11, 1 - 9)

Immanuelio pranašystė, kilusi Izaijo amžiuje, tapo svarbiu pranašų kraichio bruožu. Ilgainiui ji užėmė raktinę vietą Naujajame Testamente.

Mato evangelija rašo: „Ji (Marija) pagimdys sūnų, kuriam tu (Juozapai) duosi vardą Jėzus (išganytojas), nes jis išgelbės savo tautą iš nuodėmių“. Visa tai įvyko, kad išpildytų Viešpaties žodžiai, pasakyti pranašo Izaijo lūpomis: „Stai mergelė nešios į chosie ir pagimdys sūnų, ir jis vadinis Emanuelis“ (Mt 1, 21-23). Kitame skaitinyje Mato evangelija džiugiai skelbia: „Išgirdęs, kad Jonas sumintas, Jėzus pasitraukė į Galilėją... Išpildė pranašo Izaijo žodžius: „Zabulono žeme ir Neftalio žeme!“

Paežerės juosta, žemė už Jordano, pagonių Galilėja! Tamsybėje tūnanti tauta išvydo skaisčią šviesą, gyvenantiems ūksmingoje mirties šalyje užtekėjo šviesa. Nuo to mato Jėzus ėmė skelbti: „Atsiverskite, nes dangaus karalystė čia pat!“ (Mt 4, 12, 14 - 17).

Luko evangelija Immanuelio pranašystei duoda programinę reikšmę:

„Dvasios galybė Jėzus sugrįžo į Galilėją, ir visame krašte pasklido apie jį garsas. Jis pradėjo mokyti jų sinagogose, visų gerbiamas. Jėzus atėjo į Nazaretą, kur buvo užaugęs. Subatą, kaip pratęs, nuėjo į sinagogą ir atistojo skaityti. Jam padavė pranašo Izaijo knygą. Atvyniojęs knygą, jis rado vietą, kur parašyta: „Viešpaties dvasia su manim,

nes jis patėpė mane, kad neščiau gerą naujieną vargdeniams. Pasiuntė mane skelbti belaisviams išvadavimą, akliems — regėjimą; siuntė vaduoti pralėgtųjų ir skelbti maloningą Viešpaties metų“ (Lk 4, 14 - 19).

II. Tremties Izaijas: Šviesa tautoms.

Istorijos lūžiai ir pervartos įaitrina ir jaudrina žmones ir tautas. Lūžiai ir pervartos apiplegia ir apvaisina. Taip įvyko ir su izraelitais — Sandoros bendrija Babilonijos tremtyje VI a. prieš Kristų. Tremties dalis iš karto atrodė karti. Ilgainiui imta suvokti, kad visa išeina į gera tiems, kurie myli Dievą. Pranašų žodis iš Dievo apie teismą tapo tikrove: Jahvė atvedė savo Tautą į tremties dykumą, kad galėtų praeikinti jos žirdį. Ši neįprasta kelionė į prasmę ir laimę buvo istorinė akistata su Dievu ir jo išganymo užmoju. Apilėkti ir išvietinti iš gimtosios žemės, izraelitai suvokė „Šviesa tautoms“ nuostabą.

XX a. sklydi lūkesčiai, rūpesčiai, baimės. Ir mūsų mažutė tauta išgyveno laisvės dvidešimtmetį. Nūdien ji patiria savo žemėje milžino kaimyno siautėjimą. Nesvetima mūsų tautai tremties dalis, išsivijęs lūkesčiai bei rūpesčiai ir nevilčiai tyrari.

Dievas kreipėsi į Sandoros bendriją Babilonijos tremtyje per bevardį pranašą, kurio pranešimas iš Dievo yra Izaijo knygos dalis (Iz 40 - 55). Jeruzalės Izaijo pranešimas iš Dievo yra iškraipytas apgalvota ir išklika kalba. Ji tiklo padėtis rimtumui, — įspėti apie artėjančią pradžią. Tremties pranešimas iš Dievo yra perdam poetiškas, — švyti įaskmia paguoda ir viltimi:

„Jahvės garbė bus apreiškta. Visa žmonija matys ją kartu. Pats Jahvė tai pažadėjo!“

„Paskelbk, kad visa žmonija yra kaip žolė, — trapi kaip laukų gėlės. Žolė nudžiūsta, o gėlės nuvyta; tai tik Jahvė pasiuntė ant jų vėją. Žmogus yra tik žolė! Žolė nudžiūsta, gėlės nuvyta, bet Dievo garbė trunka amžinai.“

(Iz 40, 5, 6b - 8)

Dievo žodis ir poezija šio tremties pranašo pranešime iš Dievo yra augtė suaugę ir neatskiriami. Nelaukta naujovė: Atpirkimas per nekaltą Tarno kančią. Tremties pranašas švyti nelaukta teologiniu naujumu. Jeruzalės Izaijas kalbėjo Dievo vardu izraelitams, įklimpusiems į politinius pelkynus. Jo žodžiai buvo įspėjimas ir priekaištai. Anot jo, Teismo diena jau čia pat prie durų. Todėl jis ir šaukė žmones grįžti pas Sandorą Dievą, kol dar buvo laiko. Tuo tarpu tremties pranašas yra bemaž jam priešingas. Pagal jį, Teismas jau buvo įvykęs (Iz 40, 2). Todėl pranašo uždavinys yra kalbėti „Jeruzalės žirdžiai“, — skelbti tremtinams be vilčių, kad Dievas ateina atleisti ir išgelbėti (9). Sandoros bendrija bus išvesta iš didesnio vargo negu tremtis, — ji bus išvesta iš kaltės pančių. Atleidimas yra paslaptis Dievo atities jėga dabartyje, nes įgalina abu — kaltę užgautą ir kaltę užgavusį pradėti iš naujo:

Dykumoje tieskūte Jahvei kelį, tyruose ištiesinkite mūsų Dievui vietkeli (Iz 40, 3).

Argi nežinai? Argi negirdėjai? Jahvė yra amžinas Dievas; jis sukūrė visą pasaulį, — jis nepailsta ir nenuvargsta, — kas pajęgs suprasti jo užmojų? Jis stiprina pailsėjusius ir gražina jėgas pavargusiems. (Iz 40, 28 - 29)

Dievo užmojo Tarnas. Tremties pranašas pasaulio Kūrimas yra pirmasis nuostabus Dievo darbas. Kadangi Dievas yra Kūrėjas, jis yra ir Atpirkėjas. Dievas niekuomet nebuvo kalbėjęs per pranašus taip, kaip jis kalbėjo per tremties pranašą (10). Dievas kreipiasi į tremtinių jausmus, žirdį, — įrodinėja, liudija — net maldauja tremtinius drąsiai laukti „naujo“ įvykio, be drovėjimo apreiškia savo žirdį:

Nebijok! Aš esu su tavimi! Iš rytų parvesiu tavo vaikus ir iš vakarų surinksiu tauvusius. (Nukelta į 4 psl.)

Liepsiu šiaurei: „Leisk jiems išeiti!“ Ir pietums: „Nesulaikyk jų!“ Leisk mano sūnams grįžti iš tolimų šalių ir dukterims nuo žemės pakraščių. Jie yra mano tauta; aš sukuriau juos, kad nešty man garbę“. (Iz 43, 5 - 7)

Naujas įvykis, skelbia tremties pranašas, yra Viešpaties Tarnas — Dievo užmojo Tarnas (Iz 42, 1 - 4; 49, 1 - 6; 50, 4 - 9 (10); 52, 13 - 53, 12).

Stai mano Tarnas, kurį remiu, mano išrinktasis, kuriuo geriovisi; atpaugiau jį savo dvasia, — jis paskelbs teismą tautoms. Ne šauksmu ar pakeltu balsu, ne rikamu gatvėje. Palūsių nendrę jis nelsaus ir blėstantį dagį negesins. Jis neš tikrą teismą. Nepails ir nepasiduos nevilčiai — įgyvendins žemėje teismą; tolimi kraštai (salos) ilgisi jo mokymo. (Iz 42, 1 - 4)

Si yra pirmoji tremties pranašo poema, arba giesmė, apie Tarną. Pats Dievas kalba ir aptaria Tarną. Antroje poemoje kalba pats Tarnas. Jis aptaria save: „Jahvė pašaukė mane jau įčiose“ (Iz 49, 1 - 6). Tarnas kalba ir trečioje poemoje. Čia aptariamas Tarno uždavinys: „Kas rytą Jahvė mane žadina“ (Iz 50, 4 - 9). Ketvirtoji poema yra apie Tarną — Kančios Vyrą ir širdgėlos auką. Joje kalba ir tautos, ir Dievas (52, 13 - 53, 12).

Ketvirtoji poema: Dievo užmojis ir Kančios Vyras. Ši poema yra neįprasta naujovė Seono Testamento fone. Skaitomė: „Daugelis baigėsi juo, nes jis buvo nežmoniškas užsaulas, — nebeatrodė kaip žmogus“ (Iz 52, 14). Tarno įvaizdis glūnanti, — jis stebina tautas ir užima karalių burnas:

Kas galioj tihkti tai, ką mės pranešėme?

Kas galioj išvėrti jame Jahvės ranką? Jis augo lyg atžala jo akivaizdoje, lyg šaknis iš sausos žemės. Jame nebuvo nei patrauklumo, nei grožio; mes jį matėme, — jis nieku nepatraukė mūsų.

Jis buvo paniekintas, nevertas žmogaus vardo — kančios vyras ir ligos bendras. Žmonės vengia net žvilgtelti į jį, nes paniekintas. Mes laikėme jį niekam tikusiu. (Iz 53, 1 - 3)

Dievo ranka Kančios Vyras įganymo jėga. Išvėrtė Dievo ranką Tarno kančioje apglūdin. Tautos mato gilų Tarno pažeminimą ir laiko jį žmogaus vardo nevertu. Ūmai jos nūvokia, kad Tarno kančia nėra joms įganyma: „Visa tai įvyko dėl mūsų!“ (Iz 53, 4 - 6). Tautos atpažįsta Tarno kančioje savo kaltės išpirkimą. Giliai sujaudintos, jos mato apie Tarno kančios kelią, kuris veda į mirtį — negarbingą mirtį (Iz 53, 7 - 9). Tačiau tautos jau dabar žino, kad Dievas išaukština savo Tarną per kančią, pažeminimą ir mirtį (Iz 53, 10).

Ketvirtoji Tarno poema baigiasi Dievo žodžiu (Iz 53, 11 - 12): Dievas išaukština ir atlygina savo nekaltą Tarną už jo kančią ir mirtį dėl kitų.

Tarno paslaptis: išganoma ne nuo kančios, bet per kančią. Tremties pranašas Dievo vardu mokė tremtinius, kad Sandoros bendrija atliks savo uždutį išganymo istorijoje per kančią. Išganymas per kančią yra gilioji Sandoros bendrijos pašaukimo paslaptis. Ši paslaptis pasisklaidina Tarno asmeniu. Keturių Tarno poemos aprašo Tarną. Tarnas atlieka savo uždavinį neįprastai: paltūsios nendros nelaukia ir blėstantios dagies negesina, bet įgyvendina Dievo teismą visoje žemėje. Dievo teismas yra atleidimas per nekaltą Tarno kančią. Dievo teismas — atleidimas!

Žmonėms būdinga teisti pasmerkimu. Per dažnai viešdijamas akmuo į žirdį. Neįgalinamas, nepasverus aplinkybių, sąlygų. Nepaklausus, kodėl žmogus žakotas, o ne tiesos. Kokie vejai jį lankstė ir kokios audros jį vertė šakotis. Skubama nuteisti, apkaltinti, pasmerkti.

(Nukelta į 4 psl.)

Kazakevičiaus lietsargis Barėnui giedrą dieną

KĘSTUTIS KEBLYS

Svetimos kalbos nemokant, sunku susikalbėti. Bet kartais nelengva ir tuomet, kai kalbama ta pačia kalba, bet skirtingom semantinėm struktūrom. Juk žodžiai ir jais nurodomos sąvokos yra tarsi tušti indai — kokių tikrovės vynu jie pripilami, priklauso nuo vartotojų supančios aplinkos, nuo jo įsitikinimų, nuo jo formavusios kultūrinės tradicijos. Britas iš Sheffield ir amerikietis iš Des Moines kalbasi tais pačiais žodžiais, bet ne visada vienas kitą supranta. Lietuviškai kalbasi Čikagos lietuviai su vilniškais ir, atrodo, susikalba. Bet ar tikrai ir ar visada? Tokios abejonės kyla, paskaičius Vytauto Kazakevičiaus straipsnį apie K. Barėno romaną *Beragio ožio metai* (Pergalė, 1983, nr. 11, p. 187).

Kazakevičius apie išeivijos literatūrą sovietinėje (ar tarybinėje, kaip Lietuvoje sakytų) periodikoje rašo dažnai ir ta darba tęsia jau daug metų. Šalia to jis rūpinasi kai kurių išeivijos rašytojų kūrybos išleidimu Lietuvoje. Jo pastangos mūsiškių čia turėtų būti vertinamos teigiamai, nes argi ne smagu, kai kas nors tave pastebi, pamini, parodo kitiems? Net ir tada kai pamini, nėjimas nebūna labai teigiamas. (Kaip amerikiečiai sako, vertiau tegu keikia, negu ignoroja.) Tačiau taip nėra. Kazakevičiaus pastangos čia traktuojamos su sarkastišku nepasitikėjimu, su pasipiktinimu, kaip paniekai. Jo pavardė, turbūt daugiau negu kurio kito gyvo lietuvių komunisto, pas mus linkniuojama pikčiausiais linkniais, neįskaitant pašiupio epiteto ir piktos retorikos, būdingos išeivijos — sovietinės Lietuvos konfrontacijai.

Netaikant saloninių žaidimo taisyklių, tokia mūsiškių reakcija yra suprantama, nes retai kas tiesiai ranka tam, kuris kvietia mušti. O Kazakevičiaus literatūrinės recenzijos ir išeivijos kultūrinio gyvenimo komentarai yra aštriai konfrontaciniai. Nors ir nepaneigdamas literatūros kriterijų, mūsų kūrybą jis vertina labai siaurai suprastu politiniu požiūriu, o kultūrinės apraiškos stengiasi sumenkinti, gerą žodį palikdamas tik tiems fragmentams, kurie pagal sudėtingą partijos liniją gali atrodyti ideologiškai nekenksmingi. Tokį „gero blogo“ atstojimą Kazakevičius vykdo kovingu, dažnai piktoku ir užgauliu tonu, apčiai pažarstydamas sovietinių epitetų „blogųjų“ pusę. Sunku tad tikėti, kad buržuaziniai nacionalistai ir klerikaliniai vaduotojai apšauktieji įžūrtų geros valios ir objektyvaus informavimo siekių Kazakevičiaus rašiniuose.

Kaip ten bebūtų, Kazakevičiaus straipsniai yra įdomūs, parašyti sklandžiai ir gyvai. Įdomus yra ir minėtas rašinys apie Barėną. Ne tik tiesioginė polemika, bet ir tuo, ko rašantis nepasakė, tačiau ką galima išskaityti tarp eilučių.

Iš tikrųjų Kazakevičiaus rašinys yra ne tiek apie K. Barėno knygą *Beragio ožio metai*, kiek apie tariamus išpuolius prieš autorių pasikalbėjime, pasirodžiusiame sutinkant autoriaus naują knygą (*Draugas*, 1983, nr. 65). Kazakevičius Barėną gina ir teisina, o kultūrinio *Draugo* priedo redakciją kala žemėn. Pirmu skaitymu neaišku, kodėl Kazakevičius taip smarkiai širta. Rašinys atrodo kaip kabinėjimasis dėl smulk-

menų ir didžiulio laužo kūrmas iš balandžių. Tiesa, ir ankstesniuose straipsniuose „principinei“ rašinio daliai Kazakevičius pretekstų daugiausiai rasdavo ne esminiuose dalykuose, o smulkmenose. Tačiau šį kartą tasai „buržuazinės niekšybės“ demaskavimas yra daug intensyvesnis, nors akstino tam kaip ir nėra. Kai tame *Draugo* pokalbyje su Barėnu nerandi jokių ypatingų politinių iššūkių, kurie galėtų komunistą suerzinti, Kazakevičiaus audringa reakcija atrodo kaip boksavimasis su ringe nesančiu oponentu. Tarsi reikėtų boksotis nežūrint, ar yra su kuo, ar ne. Bet Kazakevičius su šešeliais paprastai nekojvoja. Koks čia reikalas?

Turbūt susikalbėjimo vargas. *Draugo* interviu parašytas lietuviškai — išeiviškai. Kai ta kalba jį skaitom ir ta kalba suprantam, ringas tuščias. Bet kai Kazakevičius ta kalba skaito, o supranta lietuviškai — sovietiskai, ringe išnyra rimtos kovos vertas oponentas.

Čia vis minimą *Draugo* pokalbį su Barėnu būsim gal jau primiršę, tad gal derėtų prisiminti, kaip ten autorius buvo „puolamas“ už savo *Beragio ožio metus*. Pasiteiravus apie naujojo romano ryšį su *Tuboto gaidžio metais*, redakcija klausinėjo apie kaimo ir aplamai nepriklausomybės laikotarpio vaidinimą naujame veikal. Konstatavęs, kad Barėnas tą laikotarpį aprašė įžvalgiai, *Draugas* klausė, kodėl autorius vaizduojamas kaimas atrodo daug tamsesnis ir primityvesnis, negu jį įprasta matyti daugely kitų mūsų kaimo romanų. Toliau klausėjas bėgavo dėl galimos kaimo kūrinių reakcijos — pripratę nepriklausomybės metų gyvenimą matyti vaizduojamą tik šviesiom spalvomis, Barėno realistiškai braižą gali palaikyti pasipiktinimu iš kilnių dalykų, ar net kaltinti jį pasitarnavus komunistų propagandai. Prieš baigiant pokalbį keliais standartiniais klausimais, *Draugas* teigė, jog ir Barėno valdininkai yra mažiau idealistiškesni ir daugiau biurokratiški negu paprastai vaizduojama, o paskum paklausė autoriaus, ar romano tonas atstovauja jo asmeninei nuomonei apie nepriklausomybės laikotarpį ir Smetonos valdžią.

Tai tokia buvo *Draugo* ataka prieš Barėną. Aplamai tasai pokalbis nedaug kuo skyrėsi nuo dažnų mūsų spaudos-interviu su naujų knygų autoriais. Tai įprastas būdas gyvose formose pateikti kultūrinio gyvenimo informaciją,

Lietuvių draudžiamosios spaudos parodoje 1984 m. kovo 31—balandžio 1 d. Torontė parodos vedėjas Bronius Kvikiys aiškina eksponatus rašytojui J. Kralikauskui.

Nuotrauka St. Dabkaus

Torontieškiai lietuviai Lietuvių draudžiamosios spaudos parodos metu susipažįsta su joje pateikta numizmatine medžiaga.

Nuotrauka St. Dabkaus

na, žinoma, tuomi pačiu priimti viską, kas buvo, gera kartu su blogu. Vytautui Kazakevičiui atrodo ne taip. Apie interviu jis štai kaip atsiliepia: „... klausimai atskleidžia priešišką klerikalinių „vaduotojų“ programą, jų primityvų kultūrinį ir istorinį mentalitetą, kariningai reikalaujantį iš grožinės literatūros „patriotinio melo“. Klausimą, kodėl Barėnas rinkosi taip netradiciškai vaizduoti lietuvišką kaimą, Kazakevičius mato kaip visai išeivijos lietuvių literatūrai persamą realybės baltinimo uždavinį ir sako, kad tai „... ištisa tikrovės falsifikavimo „teorija“ ar „programa“, pagrįsta visai ne literatūros, o politikos ir auklėjimo uždaviniais... Čia visa buvusių Lietuvos ponų „patriotinio melo filosofija“.

Kam čia ta sunkioji artillerija? *Draugas* nuogastavo (ar tikrai, ar apsimetusiai — čia jau kitas klausimas), kad kai kurie skaitytojai, pratę prie šviesesnių Lietuvos vaizdų literatūroje, gali apkaltinti Barėną pikta valia. Todėl kvietė autorių paaiškinti savo primena „60 Minutes“ televizijos programos investigacinį formatą, autorius ne tiek aiškinosi, kiek aiškino. Aiškino, įspėjo skaitytoją, kad jisai romane nesitiktų cukrinių vaizdėlių, o pajustų gyvenimo realybę, pajęgtų

primiti viską, kas buvo, gera kartu su blogu. Vytautui Kazakevičiui atrodo ne taip. Apie interviu jis štai kaip atsiliepia: „... klausimai atskleidžia priešišką klerikalinių „vaduotojų“ programą, jų primityvų kultūrinį ir istorinį mentalitetą, kariningai reikalaujantį iš grožinės literatūros „patriotinio melo“. Klausimą, kodėl Barėnas rinkosi taip netradiciškai vaizduoti lietuvišką kaimą, Kazakevičius mato kaip visai išeivijos lietuvių literatūrai persamą realybės baltinimo uždavinį ir sako, kad tai „... ištisa tikrovės falsifikavimo „teorija“ ar „programa“, pagrįsta visai ne literatūros, o politikos ir auklėjimo uždaviniais... Čia visa buvusių Lietuvos ponų „patriotinio melo filosofija“.

Iš Kazakevičiaus straipsnio atrodytų, kad kone visa išeivija sukilo prieš šį romaną ir jo autorių. Tačiau, nežūrint gana provokacinio pobūdžio klausimų, jokios viešos reakcijos prieš Barėno beragi ožio nekilo net ir po ano *Draugo* interviu. Net ir dešiniausioje spaudoje nepasirodė piktų recenzijų ar kvietimų beragi oži kartu su jo autorium mauti ant iešmo. Žinant, kad mūsųose yra žmonių su ne ten padėtu jautrumu (prisimenant kontroversijas dėl Mero *Stripizo*, Almeno *Saujos skatikių*, ar neseniai dėl G. Remeikytės eilėraščių kilus furorą), galbūt ir keista, kad Barėno knyga buvo sutikta taikiai, ir visai ne taip, kaip Kazakevičius nupasakoja. Gal tai nuopelnas ano *Draugo* interviu ir autoriaus raminančių paaiškinimų. O gal tai nuopelnas patio romano autentiškumo, nuginklavirusio net tuos, kurie šiaip jau nemaloniems dalykams nėra linkę duoti viešo žodžio teisės. O kad už *Draugo* nesilepė koks nors veiksnys diriguotas autorius, rodo jau vien tai, kad vienas iš tu

veiksnių konferencijos ir užantspauduoti PLB seimo rezoliuciją. Žinau, kad kadaise panašus suvažiavimas svarstė Dariaus Lapinsko „Loki“. Bet tai buvo labai seniai. O kad koks nors mūsų veiksnys būtų kedėnės beragio ožio byla, neteko girdėti.

Draugas klausinėjo Barėną skaitytojų vardu ir ne tiek esamų, kiek būsimų, tų, kurie knygos dar nebuvo skaitę. Galėjo tai būti reali pozicija (skaitytojai tikrai maištą kelia, aiškinkis, mielas autoriau), galėjo būti ir dažniau pasitaikanti „velnio advokato“ pozicija (pažįstant tam tikrą skaitytojų rūšį, baugu, kad knyga gali būti ne taip suprasta, todėl užkirk tam kelią ir paaiškink, mielas autoriau). Iškart Kazakevičius, atrodo, netiki, kad *Draugas* tikrai reiškia skaitytojų nuomonę, ir sako, kad čia „įtakingų kritikų“ (A. T. Antanaičio? R. Šilbajorio? V. Kelertienės?) darbas. Bet vėliau lyg ir įsitikina, kad *Draugas* reprezentuoja platesnių sluoksnių nepasitenkinimą: „... Barėnas savo paivaizduotu kaimu... labai nepatiko tiems, kurie luominę nelygybę laiko normalia visuomenine būseną. Todėl jie ir priekaištavo beletristui, kad šis apjuodinęs jiems brangiausią socialinės ir turtinės nelygybės santvarką...“

Kadangi prieš pokalbį pasirodant dienraštyje jokio pastebimo sukilimo prieš Barėną nebuvo, reikia manyti, kad *Draugas* suvaicino „velnio advokatą“, apsimedamas kalbąs tų vardu, kurie literatūroje ieško gražaus savo įsitikinimų ar iliuzijų patvirtinimo. Tai daugiau konservatyvaus nusistatymo žmonės, bet kad jie visi brangintų turtinės nelygybės santvarkas, yra grynas Kazakevičiaus spėjimas. Luominiais reikalais pas mus iš viso mažai kas rūpinasi, nes tai dabartinę situaciją visai neaktualu. O iš luominę nelygybę laikantių normalia visuomenine būseną pažįstu viena, kuriam romanui visai patiko. Tai būtent patsai Kazimieras Barėnas, kuris vienam iš pokalbio atsakymų teigė: „... O kai dėl Petručionio, kuris prieš Kauspėdą užėmė vartus, ką gi, tai luominis reikalas. Kaip Anglijai, sako, gal dar negreit išnyks luominiai skirtumai, taip ir Lietuvai jie nesvetimi buvo. Lordų nei serų neturėjome, tačiau ir Lietuvoje, kaip turbūt visame pasaulyje, kai kurie turtingi, aukštesnės vietos užiman tieji... prieš mažąjį žmogų mėgsta dažnai ne tik nosį užriesti, bet ir iš viso jį paskutinėje vietoje laikyti“.

Iš Kazakevičiaus straipsnio atrodytų, kad kone visa išeivija sukilo prieš šį romaną ir jo autorių. Tačiau, nežūrint gana provokacinio pobūdžio klausimų, jokios viešos reakcijos prieš Barėno beragi ožio nekilo net ir po ano *Draugo* interviu. Net ir dešiniausioje spaudoje nepasirodė piktų recenzijų ar kvietimų beragi oži kartu su jo autorium mauti ant iešmo. Žinant, kad mūsųose yra žmonių su ne ten padėtu jautrumu (prisimenant kontroversijas dėl Mero *Stripizo*, Almeno *Saujos skatikių*, ar neseniai dėl G. Remeikytės eilėraščių kilus furorą), galbūt ir keista, kad Barėno knyga buvo sutikta taikiai, ir visai ne taip, kaip Kazakevičius nupasakoja. Gal tai nuopelnas ano *Draugo* interviu ir autoriaus raminančių paaiškinimų. O gal tai nuopelnas patio romano autentiškumo, nuginklavirusio net tuos, kurie šiaip jau nemaloniems dalykams nėra linkę duoti viešo žodžio teisės. O kad už *Draugo* nesilepė koks nors veiksnys diriguotas autorius, rodo jau vien tai, kad vienas iš tu

Rapintojėlis prie Kryžių kalno vartų (1983 m. nuotrauka). Iš Broniaus Kvikiyo „Lietuvos bažnyčių“ trečiojo tomo.

Hans Egon Holthusen

DIDYSIS ŠEŠTADIENIS

*Kentėjimas laimi karūną,
Ir galią vaidina mirtis.
Bet kraują praliejęs Sūnus,
Juo mūsų kaltes nurašys.*

*Kas slieja sielą ir kryžių,
Kentės lyg liūdnam sapne.
Bet asaroms akį užliejus,
Ne viskas dar prarasta, ne.*

*Jauti tu dar šurpų vėsumą
Nuo tykių atkelto akmens,
Bet pažadinti laulai
Tau gaivųjį jausmą primins.*

*Regi, kaip naujasis buvimas
Jau reiškias dūmuotam lauke,
Jauti ir kaip dieviškas dvelksmas
Tau širdį paglosto smagiai.*

*Bet dar tavo sąžinė šiandien
Blaskos tarp skausmo, vilties.
Štai tavo širdis taip suskilus,
Štai ji vėl pasveiks, susidės.*

*Būk kaip svarstyklės, kur virpa
Ir ieško vienodų lygčių.
Eik, mano siela, pasaulį
Šį nešt ant abiejų pečių.*

*Būk kaip tyli ir teisinga
Naščių nešėja vandens:
Jausk ir naktis išrankintas,
Jausk ir malonę, kuri nuramins.*

Vertė A. TYRUOLIS

Hans Egon Holthusen (g. 1913) — šio pokario vokiečių lyrikas ir eseistas, artimas Rilkei, Eliotui ir Audenui. Linkęs ir beiluzinį krikščionišką egzistencializmą.

veiksnių paskyrė Barėnui už šią knygą 3000 dol. premiją. Kazakevičiaus reakcija yra smarkiai neproporcinga paprastam ir kasdieniniam *Draugo* pokalbiui su Barėnu. Atrodytų, kad nėra kaip kitaip aiškinti šią triukšmingą retoriką, kaip bloga valia, kaip tikslu pakeiksnoti ant išeivijos, paverčiant rastą segtuką grasinančiu iečių mišku.

Bet gal ir ne taip. Gal tai ne bloga valia, o tikras susirūpinimas? Gal tai mūsų tokios pat, bet kitokios kalbos atneštas nesusiurpatimas, kaip anam anekdote, kur tėvas, sūnui su šeimos Chrysleriu išdūmus į šokius, sako: „mums dar būtina reikia vieno karo“, o besivečiuojas giminė vilnietis, puikiai supratęs, piktinasi: „žiūrėkit, koki milijonierė koks nors veiksnys diriguotas autorius, rodo jau vien tai, kad vienas iš tu

bė visai reali. Nors Kazakevičius gerai pažįsta išeivijos gyvenimą iš mūsų spaudos ir iš pokalbių su ten nuvykstančiais, vis dėlto tai yra knyginė pažintis. Laikydamas mus lygiai tokiais pat lietuviais, nors, žinoma, ideologiškai ir politiškai iškrypysiais iš kelio, jis gali nepastebėti niuansų, kuriuos ir mūsų kalbą, elgseną ir institucijas inėš ilgametis buvimas Amerikos plūralistinės visuomenės viduryje.

Sakykim, kad skaitant aną Barėno pokalbį, Kazakevičiui savaimė kilo tokia analogija: nežūrint „ideologinių skirtumų, *Draugas* yra *Literatūros ir meno ekvivalentas*. O tuo atveju pokalbio su Barėnu potekstė įgyja visai kitas spalvas, daug tamsesnes ir daug labiau grasinančias. Įsivaizduokim, kad toks pokalbis (sakykim pvz. su rašytoju V. Bubniu) pasirodytų *Litera-* (Nukelta į 4 psl.)

Lietuvių draudžiamosios spaudos parodoje 1984 m. kovo 31—balandžio 1 d. Priėmimo parapijoje, Torontė: „Tėviškos žiburių“ redaktorius kun. dr. Pranas Gaida, V. Matulaitis, parodos vedėjas Bronius Kvikiys ir vilnietis Stp. Varanka. Nuotrauka St. Dabkaus

Graži dovanėlė vaikams

Trečioji Jono Minelgos knyga

Kad išvengti būtų lietuviškos knygos bėdas, trūktų lektūros, to dar negalima pasakyti, ne bėda. Bėda pas mus, kaip ir apskritai kitose mažumose, kad toji lektūra daugiausia skiriama suaugusiems, subrendusiems skaitytojams, o jauniems ir mažiesiems lieka tik trupiniai. Barami rašytojai, kad jie „užmiršta“ jaunąjį skaitytoją. Priežastis tačiau yra ta, kad rašyti jaunimui daug sunkiau nei vyresniam skaitytojui.

Yra bandančių tą spragą užpildyti, besimančių rašyti ir vaikams, ir paaugliams. Tačiau jei rašytojas rašo prisiversdamas ar atitole nuo vaikų pasaulio, užmiršęs, ką jis pats mėgo ir norėjo skaityti, kokiomis knygomis žavėjosi vaikų būdamas, savo rašiniai jauna skaitytoja gali atbaidyti. Bandymas knygoj tiesiogiai įtaigauti, kad reikia mylėti tėvų žemę ar jos simbolius, kurių jis nematė ir anos žemės kūrė nepalietė, tikslu nepasiekia. Dar blogiau, jei tos, kad ir labai kilnios mintys ir intencijos bandomos surašyti dirbtinai nukaltu eilavimu. Vaiko dėmesį patrauks eilėraštis, tik parašytas tobulu, skambiu eilavimu, su humoru, patraukliais palyginimais perpinčia kalba. Gera, kai prisideda ir atitinkamos, jam suprantamos iliustracijos. Iliustracijos bus skaitinio papildymas konkrečiu vaizdu. Reikia, kad vaikas, sykį tokia knyga paėmęs, norėtų ją imti ir antrą, ir dešimtą kartą. Vaiko atmintis gera, pasakaitės pamėgtą eilėraštį kelis sykius, jis įsisavins jį visiems laikams. Jauno skaitytojo bet kokia vidutinė lektūra neapgaus.

Dideli reikalavimai, ar ne tiesa?

Atėję Dievi, vaikams rašyti ne tik pašauktų, bet ir išrinktų dar šiek tiek turime. Kalbame tik apie poezijos kūrėjus vaikams. Kas nėra iš mūsų užaugęs, norėtų jį imti ir antrą, ir dešimtą kartą. Vaiko atmintis gera, pasakaitės pamėgtą eilėraštį kelis sykius, jis įsisavins jį visiems laikams. Jauno skaitytojo bet kokia vidutinė lektūra neapgaus.

Jono Minelgos naujosios knygos vaikams „Žiogas muzikantas“ viena iliustracijų — dail. Dianos Kizlauskienės.

Jono Minelgos naujosios knygos vaikams „Žiogas muzikantas“ viena iliustracijų — dail. Dianos Kizlauskienės.

Lietsargis giedrą dieną

(Atkelta iš 3 psl.)

Tūroje ir mene. Tai būtų rimtas, skaudus ir net tragiškas įvykis. Nesvarbu, ar klausimai būtų keltami skaitytojui, ar redakcijos vardu. Visiems būtų aišku, kad tai „principinio pobūdžio priekaištai“, kad tai grįžtantis iš aukštų valdžios sostų. Nekiltų abejonės, kad rašytojas laikomas nusikaltusiu pilietiškojo ir auklėjimo uždaviniais. Toks viešas rašytojo išvilkimas teisintis savaime reikėtų jo pasmerkimo, gal net rimtą pavojų jo tolimsnei profesinei karjerai. Tad, pagal automatišką analogiją, *Draugo* pokalbis nebuvo vien redakcijos pasiūlymas, o išvengimo vadų įsakytas ar bent suoktruota akcija prieš rašytoją. O tai reiškia, kad Barėnas pakliuvo rimtom bėdom ir kad reikia jį ginti aukštai pakeltu balsu.

Zinoma, panašų pokalbį su rašytojais *Literatūroje* ir mene nebūna. Viešos išpažintys, be abejo, atliekamos privatesnėje aplinkoje. Yra kitokių būdų rašytojų priminti, kad jis prasišlovė. Pokalbiai spaudoj yra skirti rašytojų pagerbti, priminti visiems, kad jis darosi vertas viešo ir oficialaus pripažinimo. Peikti viešai yra staciai netaktiška. Tad *Draugo* pokalbis Kazakevičiui galėjo atrodyti ne tik smerkiantis, bet ir staciai nemandagus. O už tokio stoka juk visai tikslu smarkiai išbirti neprastaburnius tautiečius.

Draugo rūpestis skaitytojų reakcija Kazakevičiui galėjo atrodyti visai meluotas. Sovietinei Lietuvos spaudai skaitytojų nuomonė nesvarbi. Tiesa, kartais skaitytojų leidžiama prabilti, bet tais atvejais jo balsas visuomet sutinka su redakcijos ar net aukštesnių instancijų linija.

Svarbiais reikalais skaitytojų nuomonė nuo oficialiosios nesiskiria. Todėl *Draugo* nuogastavimai, kad kai kurie skaitytojai gali būti romanu nepatenkinti, Kazakevičiui galėjo atrodyti kaip įtakingų kritikų ar net išvengimo politinės hierarchijos puolimas prieš oficialiai tiesai nusikaltusį Barėną.

Sunku Kazakevičiui buvo įskaityti ir sarkazmo, lengvo humoro bei savišaipos gaidas aname pokalbyje. Tokie elementai svetimi visuomet mirina rėtim apgaubtai sovietinei spaudai. (Linksmos gaidos, tiesa, nėra dažnos ir mūsų spaudoj, nesgi ir mes lietuviai, taigi genetiškai rimti; tačiau redakcijų kėdės užimant jaunesniems, anglosaksų žaismingumo ragavusiems žmonėms, kietais periodikos tonas dažnai suminkštėja.) Todėl, kad *Draugo* įskelia kontrastą tarp įprastinio šviesaus Lietuvos kaimo vaizdavimo ir Barėno priešiamaus panoramos, Kazakevičiui ne nekyla įtarimas, kad čia gali būti pritariama Barėno linijai ir pasiūlypoma iš ankstesnių idealizuotų vaizdų. Klausimas „kuris vaizdas teisingesnis — ankstesnių išvengimo rašytojų, ar Jūsų?“ Kazakevičiui atrodė smarkiai peiktinu užmetimu Barėnui. Jam nei nedingtelė, kad čia redakcija galėtų žaismingai džiaugtis su autorium, pasiūlypant ne „šviesią pasaką“, o romaną, kuriame šviesa netirštinta, gyvenimas nesaldintas.

Žodžiu, Kazakevičius išvengimo *Draugo* kalbos nesuprato. Kur buvo subtilus pritarimas, jis matė puolimą ir niekinimą. Kur buvo tariama skaitytojų nuomonė, jis įžiūrėjo principinius, toli siekiančius priekaištus. Kazakevičiaus aštri reakcija į tai, kas buvo raš-

upės — Kaunas, Šakiai, Vilnius, Kėdainiai, Nemunas, Nevėžis, Sušvė, Šešupė, Lietuvos miškas, vėjai, šeštadieninė lietuviška mokykla. Yra ir šio krašto aktualijų — astronautai, beisbolas, indėnai ir kt.

Minelga rimuodamas gausiai naudoja turtingą, arba tobulą rimą: tėtį — plepėti, dangų — susirango, kaminai — amžinai, gaidys — išbaidys, gelės — kėlės, nupūstų — rūstų, gieda — žiedą ir t.t. Štai, pvz.:

Pro mėnulį, pro Aušrinę
Kilo saulėn į erdves.
Vėl į žemę gintarinę
Paukščių Takas jį parves.

(Astronautas)

Arba:

Rengias maršą grot žiogai,
Smuikelius iškėlė...
Lik, vėjeli, čia ilgai —
Visą vasarėlę.

(Pietų vėjeliui)

Ei, saulyte, tramdyk vėją,
Te padangę pralaužė! —
Pirkioji būti nusibodo,
Pasiūgom parko, sodo.

(Rugsėjis)

Į talką autoriui atėjo ir jauna dailininkė Diana Kizlauskienė. Jos vienos ar dviejų spalvų realistinai piešiniai puošia kiekvieną eilėraštį. Piešiniai vaikams bus suprantami, padaryti ne atsitiktinai. Geriausiai nusiėkė gal bus gamtos trupiniai ir veidai vaikų, kai jie užgriebti tik vienu kitu brūkšniu. Mažiau nusiėkė veidai 17, 38 ar 51 puslapiuose.

Apskritai knyga net labai rekomenduotina mokyklinio amžiaus vaikams. Tokios rūšies lektūra mūsų padangėje jau retai pasitaiko, todėl nedidelis jos tiražas turėtų būti per savaitę, kitą išgrobytas. Ypač tai vertinga dovanėlė mokslo metų baigimo progai.

Žiogas muzikantas išleido JAV LB Svetimotyba 1983 metais (knygoj pažymėta 1982). Leidimą parėmė Lietuvių fondas. Spaudė M. Morkūno spaustuve. 71 psl. Kaina — 4 dol. Gaunama ir „Drauge“.

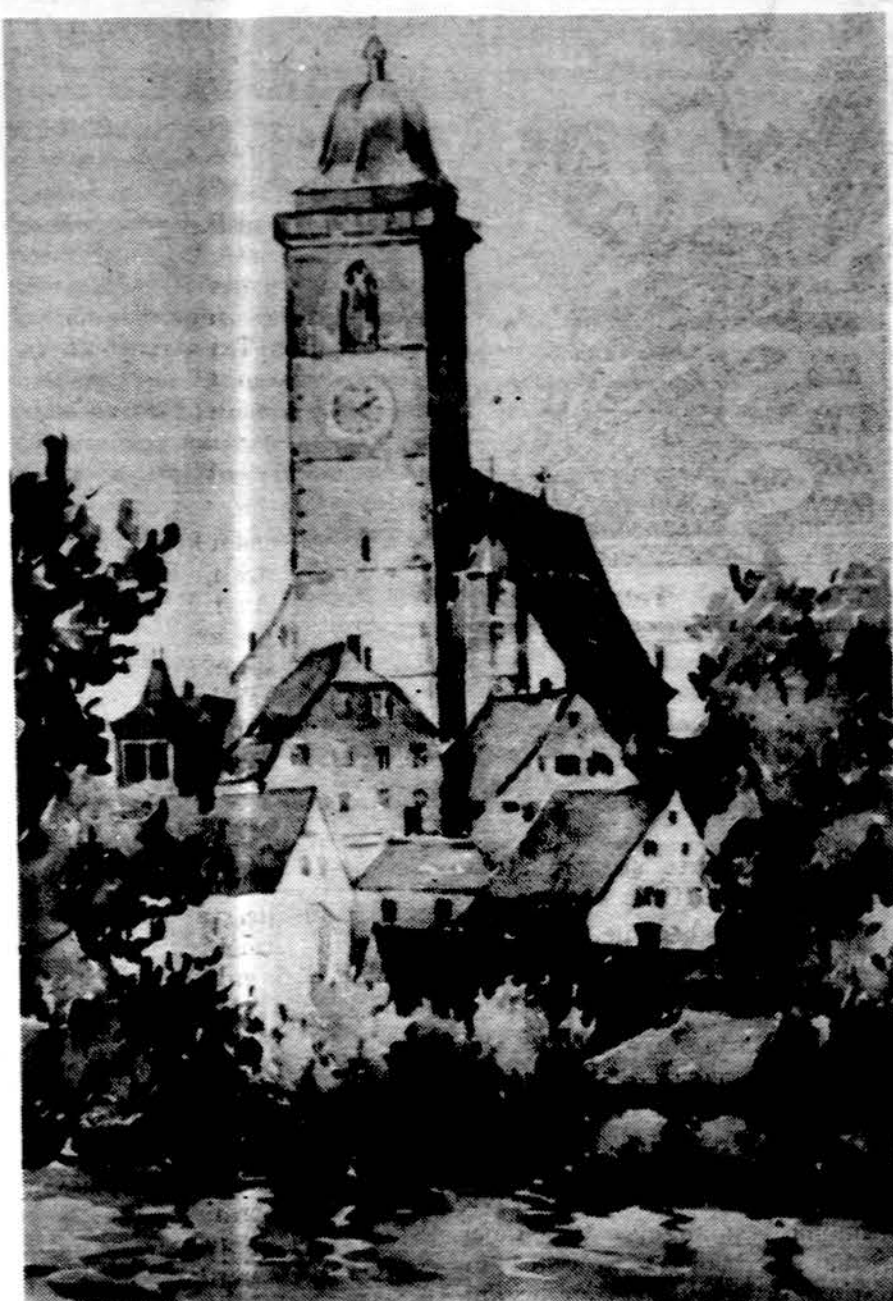
Č. G.

ta, yra sunkiai paaiškinama. Bet jo reakcija į tai, kaip jis tą rašymą suprato, yra aiški ir net pateisinama. Nes gerą rašytoją nuo vilkų ginti yra daros užsiėmimas, net tada, kai tų vilkų nėra. O iš kur žinoti, ar tie vilkai čia pat, ar už devynių miškų, jei taip sunki ta padalinta lietuvių kalba?

Atrodo viską išsiaiškinom ir galim ramiai sau traukti šį šampano buteliu atšvęsti Barėno laimėtą JAV Lietuvių Bendrumenės premiją už *Beragio ožio metus*. Bet palaukit — ar tikrai? Juk lietuviškai aiškintis pavojinga, kai turim reikalo su tom dviem mūsų kalbom. Prisiminkim, kad *Pergalėje* Kazakevičius rašė ne mūsų, o tarybine lietuvių kalba. Ar tikrai jis ten taip piktai šūkavo, kaip mums atrodo, tą jo straipsnį lietuviškai — išviesiškai perskaitys?

• Ateitis nr. 1 (1984 sausis). Ateitinių federacijos leidimas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyriausias redaktorė — Stasė Petersonienė, 2534 West 40th Street, Chicago, IL 60632. Redaktinė kolegija: Rima Janulevičiūtė, Ramunė Kubiliūtė, Linas Palubinskas, Raminta Pemkutė, Arūnas Pemkus, Darius Polikaitis, Birutė Tamulynaitė, Arvydas Žygas. Technikinis redaktorius — Jonas Kuprys. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata JAV ir Kanadoje — 12 dol., susižinimui — 9 dol., kituose kraštuose — 9 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7 dol.).

Numerį rašo naujasis Ateitinių federacijos dvasios vadas kun. Valdemaras Cukuras apie gyvosios dvasios sąjūdį ir ateitinius, Viktoras Nakas apie lietuvių išvengimo įtaką užsienio politikai. Spausdinami lietuvių poetų eilėraščiai žiemės tema. Po to numerio puslapiai skirti įvairiai Ateitinių federacijos ir jos padalinių veiklos aptvargai.

Teofilis Petraitis

Nuertingeno bažnyčia

Akvarelė, 1946

Teofilis Petraitis Chicagoje

Dailės mėgėjas bei žinovas yra visuomet įdomu atrast dar naują veidą mūsų išvengimo kūryboj. Taip yra įvykę su Teofilu Petraitiu, kuris gal labiau žinomas rytų pakrantėje, nes gyvena, prieš atvykdamas į Chicago, New Jersey valstybėje. Pomirtinėje parodoje, ruošiamoje Čiurlionio Galerijoj, Inc., išstatyta apie 40 darbų, kurie liudija jo talentą ypač akvarelėje.

Nuo 1927 ligi maždaug 1935 metų dailininko tapytieji aliejiniai darbai pasižymi kūno dėsnio bei broužų supratimu ir apvaldymu. Nuotaikingi portretai, nors atitikt akademinių stilių, yra gerai užbaigti. Fizionomija pagauna vidinę nuotaiką ir jaučiamas gyvas žmogus. Matosi nuagaletė pati medžiaga. Pro ją kalba asmuo. Technika įvairi. Darbai realistiniai.

Nuo 1940 metų pereita (Vokietijoj) į akvarelę. Čia nemažai padirbėta ir tai jaučiamas kūrinuose. Nors dar Lietuvos su vandeniniais dažais jis dirbo Skleriaus įtakoj, bet persilaužė į savarankiškumą. Čia matome du etapus. Vienas — darbai atitikt pietų Vokietijoj, ir antras, jau Amerikoje. Amerikoje sukurtoose darbuose jaučiamas stiliaus pasikeitimas, perėjimas į laisvesnį atlikimą. Dažas liejasi spontaniškiau, kompozicija ne tokia tampa. Nors vaizduojami gamtovaizdžiai ir gelės, jie ne taip giliai pergyvenami kaip kad siūžetas ankstyvesnėse akvarelėse, kur dailininkas gyvybiškai surištas su vietoje — geografine bei kultūrine.

Nuomonės ir pastabos

Lietuvių dailininkų išvengimo leidinio reikalu

Mūsųose privačia iniciatyva iki šiol jau išleista net kelios atskirų dailininkų išvengimo monografijos. Turime dailininkų Adomo Galdiko, Pauliaus Augiaus, Povilo Kaupo, Povilo Puzino ir Jurgio Juodžio monografijas.

Okupuotoje Lietuvoje jų daug gausėnis skaičius, o kolektyviai dailės darbai pristatomi beveik kas metai *Tapyba* leidiniuose. 1976 m. išleista monumentalinė knyga *Lietuvos tapyba*, o nuo 1982 m. Lietuvos mokslų akademijos istorijos institutas pradėjo leisti *XX a. lietuvių dailės istoriją*.

Pas mus iki šiol šia linkme jokios propersos, jei neskaiciuoti Algimanto Kežio, S. J. redaguoto leidinio *Lietuvio dailininkų išvengimo (išleido Mūsų žinios, Lietuviai jėzuitai ir Jaunimo centras Chicagoje)*. Šis leidinys, kaip jo įžangoje sakoma, „tėra tik provizorinis išvengimo gyvenančių lietuvių dailininkų sąrašas“. Tuo, žinoma, daug pasitarnauta, bet iš-

Vokietijos darbai patys stipriausi. Petraitis šiose akvarelėse įkvėpimą ėmė iš aplinkos — kalnų, slautų, gotikos bei baroko pastatų, paminklų ir t.t. Gilus įjautimas ir siūžetų užangažuota teptukų — pačių techniką ir veda išbaigto atlikimo link. Tad čia vyrauja architektūrinės akvarelės. Priėjimas — tradicinis. Dažas priejamas ant šlapio popieriaus („wet on wet“) ir nebandoma išgauti įvairių faktūrų. Siūžetas išgaunamas ant sauso popieriaus tamprais brūkšniais. Vietomis išliejama, kur vaizduojama medžių tankmė ar pievos, ar dangus, ar šiaip didesnės plokštumos. Taip kad kompozicija beveik išvien „pišta“ teptuko brūkšniais. Čia jaučiamas atlikimo sugebėjimas: atvaizduojamas mūras išsina mūru, kalnai — akmuo, vanduo — vanduo. Pilies mūro sienos ne tik solidžios, bet ant jų yra ir laiko žymiai. Pagauta tekstūra. Ypač gerai atvaizduojami medžiai, mokant pakreipt dinamiškų brūkšnių teptuką. Spalvos tonai išlaikyti — t.y. jie gerai perduoda kompoziciją, sugestionuoja gyli bei objektų formą. Nepasimetama spalvose ir jos nesumurintos. Spalvos švelnios, niuansuotos. Tai lietuviška dvasia vokiškame peizaže. Apskritai paėmus, yra tiek horizontalių, tiek vertikalų kompozicijų. Saitykiai tarp formų nekomplikuoti. Išgauta vidinė šviesa — ne objekto „apšvietimu“ iš kokio centrinio taško. Atlikime jaučiamas kontroliuota drąsa peganant momento efektą, kas ir yra iš pagrindinių šios sunkios technikos uždavinių.

Paroda vyks visą savaitę, nuo 1984 m. balandžio 27 dienos, Čiurlionio Galerijoj, Inc. 4038 Archer Ave., Chicagoje. Atidaro penktadienį, balandžio 27 d. 7 v.v. D. Kolbaitė

Mesijo pranašas (Atkelta iš 2 psl.)

Tai žmogiški teismai! Tremties pranašai Dievo teismas yra atleidimas — sukurimas naujos padėties tarp Dievo ir žmogaus. Būdinga, kad Dievas atleidžia — sukuria naują padėtį tarp savęs ir žmogaus per Tarno vargą, skausmą, kančią. Izraeliečiai prieš tremtį Babilonijoje matė žmogaus vargą, skausmą, kančią Dievo bausmę. Anot jų sampratos, vargas, skausmas, kančia yra ženklas, kad kenčiantis žmogus yra nusidėjęs. Tremties pranašas žėri neįprasta naujove: Dievo Tarnas yra vargas, skausmas, kančioje, būdamas nekaltas. Jis skelbia, kad Tarno auka yra atperkamoji Dievo veikla dėl žmogaus išganymo:

Visi mes lyg avys pasimetėme, visi ėjome kiekvienas savo keliu. Jahvė uždėjo ant jo bausmę — bausmę, kurią mes užsitarnavome.

(Iz 53, 6)

Išganymas per nekaltą Tarno kančią yra tremties pranašo pranešimas iš Dievo. Ši įžvalga į kančios prasmę neturi sau lygios Senajame Testamente (11).

Tarno auka dėl kitų ir Jėzus. Tarno aukos samprata yra svarbi Naujajame Testamente. Jėzus „atėjo, ne kad jam būtų tarnaujama, bet kad pats tarnautų ir savo gyvybės kaina daugybę (12) išpirtų“ (Mk 10, 45). *Apaštų darbuose* pasakojama apie etipietį didiką, keliaujantį iš Jeruzalės ir skaitantį *Izajoj* knygą (Apd 8, 26-36). Skaitinys buvo apie Kenčiantįjį Tarną (Iz 52, 13-53, 12). Apetulbintas skaitinio prasmę, jis klausia diakoną Filipą: „Prašom paaiškinti, apie ką čionai pranašas kalba? Apie save patį ar apie ką kitą?“ (Apd 8, 34). Filipas, pradėjęs „nuo to skyriaus“ (Iz 53), pasakė jam „gerąją naujieną apie Jėzų“ (Apd 8, 35).

Naujasis Testamentas žėri įsitikinimu, kad Tarno pašaukimas išganyti per kančią buvo vispusiškai įgyvendintas Jėzaus Nazariečio gyvenime ir kančioje (13). Apaštalas Paulius kviečia būti „tokie nusistatymo, kaip Jėzus Kristus (Mesijas)“:

Jis, turėdamas Dievo prigimtį, godžiai nesilaikė savo lygybės su Dievu, bet apipylė pats save, priimdamas tarno išvaizdą ir tapdamas panašus į žmones. Jis ir išore tapo kaip visi žmonės;

jis nusizėmino, tapdamas klusnus iki mirties, iki kryžiaus mirties. Todėl ir Dievas jį išaukštino ir padovanojo jam vardą, kilniausią iš visų vardų, kad Jėzaus vardui priklaupyt kiekvienas kelis danguje, žemėje ir po žeme ir kiekvienos lūpos išpažintų: Jėzus Kristus (Mesijas) yra Viešpats! (Fil. 2, 5-11).

NUORODOS

1. Žr. A. Rubšys, *Raktas į Senąjį Testamentą* (Putnam, CT: Krikščionis Gyvenime, 1982), I, p. 433-434.
2. Žr. Ten pat, p. 429-470.
3. Žr. A. Rubšys, *Raktas į Senąjį Testamentą* (Putnam, CT: Krikščionis Gyvenime, 1983), II, p. 277-281.
4. Žr. Ten pat, p. 246.
5. Žr. Ten pat, p. 247.
6. Žr. A. Rubšys, *Raktas...*, I, p. 466.
7. Žr. Ten pat, p. 467.
8. Žr. Ten pat, p. 468.
9. Žr. A. Rubšys, *Raktas į Senąjį Testamentą* (Putnam, CT: Krikščionis Gyvenime, 1984), II skyrius.
10. Žr. Ten pat, III skyrius.
11. Žr. Ten pat.
12. „Daugybė“, arba „Daugelis“ yra hebraizmas, kuriuo paženklinama visi (žmonės, tautos). Mat, visi yra daug, o daug yra visi.
13. Žr. W. Zimmerli ir J. Jeremias, „Pais Theos“ veikale *Theologische Wörterbuch zum Neuen Testament*, red. G. Kittel (Stuttgart: W. Kohlhammer, 1954), V, p. 653-713.

Dalia Kučėnienė Ispanų festivalyje

Mokslų ir pramonės muziejuje, Chicagoje, 1984 m. balandžio mėn. 6 d. buvo atidaryta Ispanų meno ir kultūros paroda, kuri tęsis pora savaitę. Ši trylikaitė meno festivalį globoja pati muziejus, profesionalų menininkų direktoriatas ir stambios Amerikos bendrovės: AT & T, Inland Steel, Peoples Gas, Standard Oil ir kitos.

Festivalio atidaryme dalyvavo kvietinė publika, kuri, apžiū-

rėjus eksponatus, buvo sukieta į muziejaus auditoriją reprezentaciniam ispanų tautų kompozicinių ir kultūros parodai, kuri tęsis pora savaitę. Ši trylikaitė meno festivalį globoja pati muziejus, profesionalų menininkų direktoriatas ir stambios Amerikos bendrovės: AT & T, Inland Steel, Peoples Gas, Standard Oil ir kitos.

Mūsų solistė Dalia Kučėnienė, pakviesta dalyvauti šiame koncerte, susilaukė ypatingo dėmesio ir ispanų menininkų įvertinimo. Publikai patiko jos ispaniškų ir portugalų dainų interpretacija ir ji kėlė „brava“ ovacijas. Prieš dainuodama biš solistė prabilo ir publika gražia ispanų kalba, paaiškindama, kadangi esame apsupti žavių spalvų ir alsuojančio meno, baigime šį nuostabų vakarą su Toskos žodžiais: gyvenau vien menui, gyvenau vien meilėi.

Po koncerto visuomenė galėjo dar apžiūrėti meno darbus, pasiūlyti, ir, besidalinant įspūdžiais, pasiklausyti folklorinio instrumentalistų ir vokalistų ansamblio. Festivalio atidarymas paliko elegantišką įspūdį — komiteto pirmininkas Hernandez Carranza su savo pagalbininkais prasmingai pristatė amerikiečių savosios kultūros lobyną, o solistės Dalios Kučėnienės meniniai įnašas buvo garbė lietuviams.

J. J.

Manuel Blanco Gonzalez medžio grafika. Jo meno darbai išstatyti Chicagoje Mokslo ir pramonės muziejuje Ispanų meno ir kultūros festivalio progai.

rankišką instituciją — Lietuvių dailiojo meno institutą, energingai ir sumaniai vadovaujamą valdybos ir tarybos pirmininko dr. G. Baluko. Tad, be jokių abejonų, LDM institutas ir turėtų šio darbo imtis. Tuo, šventai tikiu, suaktyvėtų paties instituto veikla ir jis kaskart vis įgaunt platesnį horizontų ateities darbams ir užsiėmimams.

Tam jau iš kalno reikia teigti, kad reikia kompetentingos menai atrinkti jury komisijos, kompetentingo redakcinio štabo ir lėšų. Man rodos, kad pagal šitas prielaidas šiuo metu esame ir kompetentingi, ir kvalifikuoti. Įtraukus dar apygyves išvengimo dailininkų sąjungas ir sambūrus, dar bus vykty gan sėkmingai, jei tik visur būtų taikomos demokratiskos principas, sakas „mes“, o ne vien tik „aš“.

Išvengimo tebeturime šias lietuvių dailininkų organizacijas: Lietuvių dailės institutą, New

Yorko lietuvių dailininkų sąjungą, Lietuvių moterų dailininkų draugiją Chicagoje ir Chicago jaunųjų dailininkų grupę „Dailė“. Visos, paklusušios LDM instituto vadovybei, atliktų neįkainojamą darbą ir drauge su teikty didelį įnašą lietuvių dailės išvengimo.

Didžiausias baubas — lėšos. Bet ir čia įmanoma, darniai bendradarbiaujant, rasti išeitį. Sakysim, atrinkus 50 kolektyvinio leidinio dailininkų, tikin, kad jie jau patys galėtų sudaryti 10,000 dolerių kapitalą pradžiai, o radus vieną kitą mecenatą ir gaus paramą viešas reikalias įstoty ir realizavimo vėžes.

Reikia tikėtis, kad šis sumanymas neliks tik tyruose šaukiančio balso, o ras pritarimo ir paskatos, o taip pat, kad LDM institutas įpramins savo užsiėmimų paskirti.

Jonas Rūtenis
Hyannis, Massachusetts